

WORLD TRENDS IN THE USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN EDUCATION

collective monograph

LIMA, PERU - KYIV, UKRAINE

2023

**INTELLEBENCE TRANSPORTATION SYSTEM
and SMART CITY INSTITUTE (ITS-SCI)**

**NGO «International Educators
and Scientists Foundation» IESF**

**WORLD TRENDS IN THE USE
OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN
EDUCATION**

international collective monograph

**Lima, Peru – Kyiv, Ukraine
2023**

UDK 37.091.31-026.12-024.63

C 24

DOI 10.5281/zenodo.8171422

Recommended for publication by ITS-Smart city Institute (OFICIO №003-2023/ITS-SCI/0714 dated 14.07. 2023)

Editorial committee:

YEON. SOO KIM, Professor: Department of Civil Engineering National University Of Engineering College Of Civil Engineering POSGRADO UNIT, ITS-SCI Director (Lima, Peru).

OLEG BATIUK, Doctor of Law, Chairman of the Board of the NGO "IESF" (Kyiv, Ukraine);

ZINAIDA SMUTCHAK, Doctor of Economic sciences, Professor, Professor of Department of Economics, Entrepreneurship and Management, Educational and Scientific Institute of Management and Psychology of State Higher Educational Institution «University of Educational Management», Head of the Supervisory Board of the NGO "IESF" (Kyiv, Ukraine).

REVIEWERS:

JANUSZ NICZYPORUK, Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor Maria Curie-Skłodowska University (Lublin, Poland);

VALERIY KOLESNYK, Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor National Academy of Security Service of Ukraine (Kyiv, Ukraine);

RAMIN TSINARIDZE, PhD of Business Administration, Associate Professor, Vice Dean of Faculty of Economics and Business, Batumi Shota Rustaveli State University (Batumi, Georgia).

C 24

World trends in the use of interactive technologies in education. International collective monograph. Intellebence Transportation System And Smart City Institute (ITS-SCI). Lima, Peru, 2023. 543 p.

The collective monograph is the result of the generalization of the conceptual work of scientists who consider current topics from such fields of knowledge as: management, technical sciences, law, ecology, informative and psychological sciences through the prism of international security studies. Content-functional lines and the key direction of the study of psycho- and sociogenesis of personality in age and pedagogical dimensions through the prism of revitalization are highlighted by each researcher in the context of the implementation of an individual sub-theme.

For scientists, educational staff, PhD candidates, masters of educational institutions, university faculties, stakeholders, managers and employees of management bodies at various hierarchical levels and for everyone, who is interested in current problems of management, technical sciences, law, ecology, informative and psychological sciences through the prism of international security studies.

ISBN 978-612-00-8790-5

© Intellebence Transportation System And Smart City Institute (ITS-SCI), 2023;

© NGO "IESF", 2023;

© The collective of authors, 2023.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Kateryna S. VASYLENKO

Lecturer at the Department of
Health Education and Physical Recreation,
Mykhailo Drahomanov
Ukrainian State University
0200, 9 Pyrogova Street, Kyiv, Ukraine
k.s.vasylenko@udu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-3152-4790>

Анотація. Розкрито теоретичні основи формування дослідницької компетентності майбутніх психологів засобами інтерактивних технологій на заняттях з дисциплін циклу професійної підготовки та авторського спецкурсу «Дослідницька діяльність у роботі психолога»; проаналізовано сутність та види інтерактивних технологій, які можна застосовувати у процесі професійної підготовки студентів-психологів. Метою дослідження було узагальнення теоретичних джерел з метою визначення основних характеристик використання інтерактивних технологій для формування дослідницької компетентності студентів-психологів, а також розкриття результативності їх застосування. Автор акцентує увагу на тому, що використання інтерактивних технологій слугувало передумовою для успішнішого формування провідних складових дослідницької компетентності майбутніх психологів. Під час інтерактивного обговорення професійних ситуацій майбутні психологи «відкривали» для себе нові пласти професійно значущого знання, усвідомлено засвоювали теоретичні основи своєї майбутньої професії як психолога-дослідника. Запропоновано етапи формування дослідницької компетентності майбутніх психологів, наведено приклади окремих тем та завдань, що використовуються у процесі професійної підготовки студентів-психологів.

Постановка проблеми. Формування дослідницької компетентності, а також постійне стимулювання інтелектуального розвитку, потреби в актуальній, цілеспрямованій дослідницькій діяльності, формування відповідних психологічних якостей, є необхідними для сучасної людини в умовах інформаційного суспільства. Зміст освіти поступово стає орієнтованим на розвиток творчих та дослідницьких здібностей студентів, рівень яких у майбутньому визначатиме професіоналізм працівника. Тому зараз відбувається активний пошук нових концепцій та моделей освіти, методів, технологій професійної підготовки, які вирішуватимуть завдання щодо формування у студентів закладів вищої освіти дослідницької компетентності. У системі професійної і загальної вищої освіти виникає необхідність застосування інтерактивних освітніх технологій, які розвивають інтелект, ініціативність, креативні якості, самостійність, здатність до самоорганізації та інші необхідні якості для майбутнього фахівця.

Реформування професійної підготовки майбутніх психологів в Україні також є частиною процесів оновлення освітніх систем. Ці зміни стосуються створення нових стандартів вищої освіти, оновлення та перегляду змісту освітніх програм, навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм, методів і технологій навчання. Цілеспрямоване набуття студентською молоддю знань, умінь і навичок у галузі психолого-педагогічної освіти, їх трансформація в компетентності сприяє особистісному культурному зростанню, розвитку освітніх технологій, здатності швидко реагувати на запити часу. Поряд зі значною кількістю наукових праць із питань використання інтерактивних технологій у професійній підготовці студентів (Л. Артемова¹, І. Гевко², І. Луцик³, А. Онищук⁴, О. Поментун⁵ та ін.), варто зосередити увагу на доцільності застосування інтерактивних технологій у формуванні дослідницької компетентності майбутніх психологів, оскільки це питання досі не було предметом окремого дослідження.

Тому **метою** дослідження є узагальнення теоретичних джерел з метою визначення основних характеристик використання інтерактивних технологій для формування дослідницької компетентності студентів-психологів, а також розкриття результативності їх застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування дослідницької компетентності майбутніх психологів передбачало поетапну і послідовну реалізацію за такими трьома етапами: орієнтаційно-інформаційним, організаційно-дослідним, рефлексивно-коригувальним, під час яких реалізовувалися педагогічні умови завдяки застосуванню сукупності спеціально дібраних і розроблених форм, методів та засобів задля досягнення результату формувального етапу експерименту – сформованості дослідницької компетентності студентів-психологів.

На першому, орієнтаційно-інформаційному етапі відбувалося накопичення студентами досвіду пошуку, аналізу та систематизації наукової інформації у галузі психології, даних про актуальні проблеми теорії та практики психологічної науки, що потребують розв'язання, про форми наукової творчості під час підготовки у закладі вищої освіти та подальшої професійної діяльності.

¹ Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи: інтерактивні технології в курсах навчальних дисциплін: навчально-методичний посібник. К.: Кондор, 2008. 272 с.

² Гевко І. В. Використання інтерактивних технологій в освіті // Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. СХХХІХ (139). С. 53-60.

³ Луцик І. Г. Дидактичні умови інтерактивного навчання предметів суспільно-гуманітарного циклу в педагогічних коледжах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 – теорія навчання. Кривий Ріг, 2011. 20 с.

⁴ Онищук А. С. Інтерактивне навчання як запорука якісної професійної підготовки перекладачів // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2017. Вип. 1. С. 193-196.

⁵ Поментун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К.: А.С.К., 2007. 144 с.

На цьому етапі відбувалося опанування студентами окремих понять, спеціальних термінів з широкого кола питань психологічної науки, розвивалося вміння співставляти набуті раніше психологічні знання зі знаннями, які засвоюються під час вивчення таких дисциплін загально-професійної підготовки як «Педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Загальна психологія з практикумом», «Організація психологічної служби», «Історія психології», «Вікова та педагогічна психологія», вміння самостійно працювати з науковою літературою, яку викладач пропонує для поглибленого вивчення деяких навчальних тем.

На наш погляд, представлені складові інтерактивних технологій є найефективнішими при вивченні дослідницького компонента дисциплін циклу професійної підготовки майбутніми психологами:

1. Лекції контекстного типу: проблемні (лекції-дискусії), лекції-візуалізації, бінарні лекції, лекції із задалегідь запланованими помилками, лекції-прес-конференції, рефлексивно орієнтована лекція, «лекція удвох», можливим також є поєднання їх характеристик. О. Макаренко зазначає, що «на проблемній лекції включення мислення студентів здійснюється викладачем за допомогою створення проблемних ситуацій. Для створення проблемної ситуації можна використати наступні прийоми: пряма постановка проблеми; проблемне завдання у вигляді питання; повідомлення інформації, яка містить суперечність, повідомлення протилежних думок з будь-якого питання; звернення уваги на те чи інше життєве явище, яке потрібно пояснити; повідомлення фактів, які викликають непорозуміння; співставлення життєвих знань з науковими; постановка питання, на яке повинен відповісти студент, прослухавши частину лекції і зробити висновки»⁶. Водночас у процесі формування дослідницької компетентності майбутніх психологів при проведенні лекційних занять можна зустрітися з деякими труднощами. Як повідомляє Л. Бондаренко, «...негаразди пов'язані з роками усталеною суперечністю: лекція у вищій школі є домінантною, провідною формою навчальної роботи, але до лекційних занять більшість студентів не готується. А тому, природно, викладач-лектор демонструє творчу активність, а студенти – репродуктивну!»⁷. Тому в ході лекційного заняття, яке проводиться для формування дослідницької компетентності майбутніх психологів, викладач із метою встановлення зворотного зв'язку зі студентами може використовувати прийоми рефлексії, для чого в кінці заняття або його якоїсь частини проводиться тестування чи експрес-опитування.

⁶ Макаренко О. В. Формування комунікації як елементу дослідницької компетентності майбутніх лікарів // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 28 (38). С. 123-128.

⁷ Бондаренко Л. І. Технологічні аспекти формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів вищої школи [Електронний ресурс] // Науковий вісник Донбасу. 2013. №2. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_2_16

2. Інтерактивні форми проведення семінарських занять: просемінар, семінар у вигляді бесіди, семінар-конференція, семінар-диспут, семінар-мозковий штурм. Студенти з досвідом психологічної роботи на практичних і семінарських заняттях можуть презентувати досвід професійної діяльності кращих, на їх думку, психологів, які працюють разом із ними, аналізуючи методи, прийоми роботи цих фахівців, їх отримані результати. Студенти без досвіду роботи готують доповіді-повідомлення або мультимедійні презентації про результати досліджень видатних психологів, які є представниками різних психологічних галузей і напрямів: нейропсихології, еволюційної психології, працюють у межах психодинамічного, когнітивного, соціокультурного або гуманістичного напрямів.

3. Тренінгові методи, спрямовані на формування дослідницької компетентності майбутніх психологів. Перевагою тренінгової роботи є те, що в учасників тренінгу є можливість працювати з отриманою інформацією та досліджувати її у такий спосіб, який дозволить студентам-психологам усвідомлювати її застосування та призначення у реальних робочих ситуаціях, розуміти її особисту і професійно-наукову важливість. З метою формування дослідницької компетентності майбутніх психологів можливим є включення традиційних елементів тренінгу до практичних і семінарських занять: «знайомство учасників групи між собою, фіксування і діагностика настрою учасників на початок тренінгу; вирівнювання емоційного фону; визначення очікувань студентів; згуртування студентської групи»⁸. Поряд з тим, з метою розвитку уяви, оригінальності, формування самостійності й нестандартності мислення вартими уваги є вправи креативного пошуку. Генерування ідей можливе завдяки методам: «мозковий штурм», метод Е. де Боно «шість капелюхів», метод Делфі, ТРВЗ тощо. З використанням цих інтерактивних методів можна запропонувати студентам-психологам сформулювати щонайменше п'ять емпіричних дослідницьких запитань щодо кожних з наступних проявів поведінки або психологічних характеристик: біг на довгі дистанції, татуювання, соціальна тривога, шкільний булінг, пам'ять про події раннього дитинства тощо. Після цього можна продовжувати заняття з відповідної дисципліни з циклу професійної підготовки стосовно актуалізованої теми.

Варто зазначити, що навчально-дослідницька діяльність студентів-психологів на орієнтаційно-інформаційному етапі формування дослідницької компетентності виявляється у: відповідях на поставлені викладачем пошукові запитання; виконанні завдання за алгоритмом; порівнянні своїх дій зі зразком, що міститься у методичних рекомендаціях, практикумах, посібниках тощо.

Наприклад, на орієнтаційно-інформаційному етапі формування дослідницької компетентності майбутніх психологів у процесі професійної

⁸ Коваленко Н. В. Студентське науково-педагогічне дослідження: проектно-тренінговий підхід: навчально-методичний посібник. Суми: ФОП Цьома С.П., 2019. 118 с.

підготовки під час вивчення дисципліни «Історія психології» доречним буде обговорити особливості застосування першого методу дослідження у психології – інтроспекції, за якої досліджуваний мав самостійно проаналізувати власні реакції на експериментальні впливи. Студенти мають дослідити, чому в подальшому на зміну інтроспекції прийшли опосередковані методи дослідження — спостереження та експеримент, а інтроспекція (самоспостереження) найчастіше використовується як допоміжний метод дослідження. Таким чином, студенти приходять до висновку, що психіка людини не може вивчатися лише безпосередньо.

Під час орієнтаційно-інформаційного етапу формування дослідницької компетентності майбутніх психологів особливо важливою також є наукова спрямованість освітнього середовища ЗВО. Варто враховувати, що студент-психолог, виявляючи себе як дослідник, перш за все, має ознайомитися з основними загальнонауковими методами дослідження, що застосовуються у всіх наукових сферах для вирішення поставлених проблем. Це передбачає ознайомлення майбутніх психологів із загальнологічними методами, емпіричними та теоретичними методами дослідження, без яких неможливе проведення будь-якої дослідницької роботи та вирішення тих завдань, які ставить перед собою майбутній психолог у своїх дослідницьких пошуках.

Крім того, на цьому етапі необхідним є формування мотивації студентів до навчально- та науково-дослідницької діяльності, а також прагнення до реалізації відповідних цінностей, що передбачало впровадження спецкурсу «Дослідницька діяльність у роботі психолога» та встановлення міждисциплінарних взаємозв'язків з дисциплінами фахової і природничо-наукової підготовки.

Аналіз змісту навчальних планів та програм підготовки майбутніх психологів засвідчив, що з методами досліджень у галузі психології та основами конструювання психологічного експерименту студенти знайомляться у ході вивчення таких дисциплін, як «Вступ до фаху», «Загальна психологія з практикумом», «Експериментальна психологія» (бакалаврський рівень), «Методологія наукового дослідження» (магістерський рівень). Однак зміст цих дисциплін в цілому зорієнтований на те, щоб підготувати студентів до написання та захисту наукових робіт (курсівих та дипломних).

Водночас важливим підґрунтям бакалаврської підготовки є спецкурси, спрямовані на розвиток академічної доброчесності студентів, ознайомлення їх з етичними засадами проведення психологічних досліджень, поглиблення дослідницьких умінь, розвиток здатності до наукової творчості, а також розвитку конкурентоздатності.

Так інноваційним є введення в деяких закладах вищої освіти, які здійснюють професійну підготовку за спеціальністю 053 «Психологія», курсів «Основи науково-дослідної роботи в галузі психології» (В. Лефтеров,

К. Лазор⁹), – Національний університет «Одеська юридична академія»), «Основи наукових досліджень у віковій психології» (Д. Гошовська¹⁰), «Пропедевтика психології розвитку та організації наукових досліджень в галузі» (М. Коць¹¹), «Тренінг конкурентноздатності та лідерства» (Л. Малімон¹²) – Волинський національний університет ім. Лесі Українки, «Основи ораторського мистецтва» (Н. Серeda¹³) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»), «Самоменеджмент (самоорганізування особистості)» (О. Штепа¹⁴ – Львівський національний університет імені Івана Франка), «Якісні методи у психології» (Л. Заграй, Г. Федоришин¹⁵ – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника).

У оновлених навчальних планах підготовки бакалаврів за освітньою програмою «Практична психологія» в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова також реалізовано завдання удосконалення професійної підготовки майбутніх психологів засобами спецкурсів та широкого кола вибіркового дисциплін («Психологія професійної кар'єри» – для формування особистості практичного психолога як конкурентоспроможного фахівця; «Методологія та методи психологічних дисциплін» – розвиток операційної та дослідницької компетентностей практичного психолога).

Подальше вдосконалення професійної підготовки майбутніх психологів з метою розвитку їх дослідницької компетентності потребує розробки

⁹ Лефтеров В. О., Лазор К. П. Основи науково-дослідної роботи в галузі психології: методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів [Електронне видання]. Одеса: Фенікс, 2020. 38 с. Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13457>

¹⁰ Гошовська Д. Т. Основи наукових досліджень у віковій психології: програма вибіркової навчальної дисципліни підготовки бакалавра галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія освітньої програми Психологія. Луцьк, 2018. 11 с.

¹¹ Коць М. О. Пропедевтика психології розвитку та організації наукових досліджень в галузі: силабус вибіркової навчальної дисципліни підготовки бакалавра галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 Психологія, освітньо-професійна програма Психологія / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, факультет психології та соціології, кафедра педагогічної та вікової психології. Луцьк, 2020. 16 с.

¹² Тренінг конкурентноздатності та лідерства: силабус навчальної дисципліни підготовки бакалаврів галузі знань 05 «Соціальні і поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія» за освітньо-професійною програмою «Психологія» / укл. Малімон Л. Я. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2020. 12 с.

¹³ Серeda Н.В. Методичні вказівки та контрольні завдання з курсу «Основи ораторського мистецтва». Харків: НТУ «ХП», 2019. 60 с.

¹⁴ Штепа О. С. Самоменеджмент (самоорганізування особистості): навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 362 с.

¹⁵ Заграй Л., Федоришин Г. Якісні методи у психології: силабус вибіркової навчальної дисципліни підготовки бакалавра галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 Психологія / ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2019. 10 с.

додаткових вибіркових дисциплін (спецкурсів), які наповнені специфічним матеріалом й відіграватимуть роль цілеспрямованого озброєння студентів спеціальними знаннями та вміннями.

З цією метою було розроблено навчальний курс «Дослідницька діяльність у роботі психолога», який доцільно викладати на початковому рівні вищої педагогічної освіти (у II семестрі I курсу). Він є важливим засобом професійної підготовки майбутніх психологів, оскільки зміст спецкурсу зорієнтований на формування у студентів дослідницької компетентності, розвиток у них самостійності, наукового стилю мислення, інтересу до майбутньої професії та дослідницької діяльності вже з початку навчання.

Згідно з робочою програмою спецкурсу «Дослідницька діяльність у роботі психолога» предметом його вивчення є дослідницькі проблеми, які виникають із сучасної психологічної практики, а також особливості організації досліджень у галузі психології (вибір методів, конструювання дослідження, його проведення та представлення результатів, в тому числі й не-психологам).

Основними завданнями вивчення спецкурсу «Дослідницька діяльність у роботі психолога» є:

- ознайомлення майбутніх психологів із основними теоретичними та практичними аспектами організації досліджень у галузі психології;

- формування у студентів базових знань щодо психологічних методів дослідження (включаючи різні моделі наукових досліджень у галузі психології: від лабораторних експериментів до квазіекспериментальних та польових досліджень, якісні методи дослідження, в тому числі й спостереження та опитування), особливо щодо характеру надійності та достовірності збору та інтерпретації якісних даних;

- сприяння розвитку у студентів інтересу до здійснення дослідницької діяльності, усвідомленню важливості значення дослідницьких навичок у майбутній професійній діяльності, підготовці до проходження студентами різних видів психологічної практики;

- тренування у студентів вміння презентувати результати досліджень для різних аудиторій (наприклад, через презентації, написання статей, прес-релізів, онлайн-трансляції вебінарів тощо).

Зміст розробленого спецкурсу «Дослідницька діяльність психолога» складається з шести тем:

1. Вступ. Місце та роль дослідницької діяльності у роботі психолога.

Дослідницька діяльність як інструмент для пошуку дієвих засобів і методів профілактичної, корекційної, просвітницької та розвивальної діяльності психолога. Наявність мотивації до дослідницької діяльності та відповідних ціннісних орієнтацій психолога як складова його професійної ідентичності. Здійснення теоретико-експериментального дослідження психологом як пізнавальна психологічна діяльність.

2. Загальна методологія психологічних досліджень.

Характеристика основних методів дослідження у психології (включаючи різні моделі наукових досліджень у галузі психології: від лабораторних експериментів до квазіекспериментальних та польових досліджень, якісні методи дослідження, в тому числі й спостереження та опитування). Принципи та етапи дослідження. Проблема об'єктивності дослідницьких методів у психології.

3. Етичні норми дослідницької діяльності психолога.

Основні морально-етичні проблеми, пов'язані з професією психолога. Поняття «поінформованої згоди». Етичні принципи та засади психологічного дослідження. Деонтологічний аналіз психологічних досліджень. Порівняльний аналіз етичних кодексів різних психологічних професійних об'єднань.

4. Вибір напрямку та послідовність виконання психологічного дослідження.

Поняття дослідницької проблеми, її формулювання. Етапи формулювання теми психологічного дослідження. Визначення предмета та об'єкта дослідження. Послідовність виконання дослідження у галузі психології.

5. Особливості мислення психолога-дослідника.

Значення критичного і творчого мислення в діяльності психолога-дослідника. Гнучкість й оригінальність мислення, креативність, інтелектуальна мобільність, їх значущість для здійснення дослідницької діяльності. Конвергентне і дивергентне мислення психолога.

6. Способи презентації результатів досліджень у галузі психології.

Текстове представлення результатів наукового психологічного дослідження. Наочне представлення результатів наукового психологічного дослідження у вигляді таблиць і рисунків, схем і моделей. Представлення результатів досліджень для різних аудиторій (наприклад, написання статей, прес-релізів, онлайн-трансляції вебінарів тощо).

Складаючи програму даного спецкурсу, керувалися тим, що зміст лекційних занять має органічно поєднуватись зі змістом практичних (семінарських) і лабораторних занять, а також тим, що саме практичні (семінарські) та лабораторні заняття спецкурсу є фундаментом для формування дослідницької компетентності студентів-психологів. Зазначимо, що професійна підготовка майбутнього психолога у процесі вивчення спецкурсу «Дослідницька діяльність психолога» будувалася таким чином, щоб студенти опанували основи наукової теорії щодо методики проведення психологічних досліджень, що сприяло формуванню у них дослідницької компетентності.

У процесі реалізації інтерактивних технологій на практичних заняттях зі спецкурсів необхідно пам'ятати, що основною формою організації діяльності студентів має бути групова робота, тобто досягнення студентами

комунікативних цілей забезпечується завдяки спільній діяльності: дискусії та обговорення, діалоги та рольові ігри, імітації, імпровізації, дебати. Це пов'язане з тим, що організаційною основою інтерактивних технологій, як і більшості активних методів, є «навчання у співробітництві» («кооперативне навчання»). Безпосередньо дане питання розроблялося у наукових працях таких дослідників як І. Михайлова¹⁶, С. Ратовська¹⁷, F. Arató¹⁸, D. Janker¹⁹ та ін.

Достатньо дієвим різновидом групової діяльності студентів є інтерактивний метод «ажурна пилка» або «груповий пазл» («Jigsaw»), розроблений Е. Аронсоном та його студентами з Техаського та Каліфорнійського університетів²⁰ в 1978 р. Цей метод кооперативно-інтерактивного навчання покращує мотивацію студентів і підвищує задоволення від навчання. У створеній навчальній ситуації студенти виступають у ролі педагога, передаючи один одному засвоєну інформацію. Навчальна діяльність здійснюється у групах з 6 чоловік для роботи з певними частинами навчального матеріалу, який об'єднаний у навчальні блоки за змістом і логікою. Кожен учасник групи опрацьовує свою частину навчального матеріалу, а після цього представники різних груп обмінюються інформацією. Такий обмін називають «зустріч експертів». Після цього «експерти» навчають власні групи тому, що вони дізналися. У свою чергу інші члени групи аналогічним чином опрацьовують власну частину матеріалу, як зубці однієї пилки. Засвоїти матеріал та отримати цілісне уявлення про явище, що вивчається, можливо лише уважно слухаючи одногрупників і роблячи відповідні записи, тому студенти будуть зацікавлені у сумлінному виконанні власної та спільної частин роботи. Цікаво те, що звітує по темі як кожен студент окремо, так і група в цілому. Наприкінці роботи з використанням цього інтерактивного методу викладач пропонує будь-якому учаснику групи питання за опрацьованою темою. Всі ці аспекти дозволяють активізувати навіть пасивних студентів із низькою мотивацією до навчання з метою формування у них дослідницької компетентності.

¹⁶ Михайлова І. В. Кооперативне навчання як вид автономного навчання у вищій школі // Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”. 2014. Дод. 1 до вип. 5, т. 1: Тематичний випуск “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейсько-го освітнього простору”. С. 249–257

¹⁷ Ратовська С. В. Технології кооперативного навчання як засіб удосконалення підготовки майбутніх педагогів // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2012. Вип. 1.38(2). С. 43-46.

¹⁸ Arató, Ferenc. (2013). Towards a Complex Model of Cooperative Learning. Da Investigaçao às Práticas. 3. 57-79. DOI: <https://doi.org/10.25757/invep.v3i1.28>

¹⁹ Janker D. (2014). Kooperatives Lernen im Ausbildungsbereich der Gesundheits- und Krankenpflege und die Umsetzung im Gesundheits- und Krankenpflegeunterricht des 1. Ausbildungsjahres / Daniela Janker. Graz, 2014. 97 p.

²⁰ Aronson, E.: The jigsaw classroom. URL: <https://www.jigsaw.org/>

Існує модифікація вище зазначеного інтерактивного методу, розроблена Р. Славніним²¹. Згідно з цим варіантом, вся підгрупа студентів працює над всією навчальною темою, але при цьому кожен учасник групи особливо ретельно вивчає один фрагмент теми і стає «експертом» з означеного питання. Після ознайомлення студентів із навчальним матеріалом проводяться зустрічі експертів з різних підгруп. Учасники підгруп навчають один одного, доповнюючи знання, набуті під час самостійної роботи. Наприкінці циклу всі студенти проходять індивідуальний контрольний зріз (наприклад, за допомогою тестування).

Також на орієнтаційно-інформаційному етапі формування дослідницької компетентності майбутніх психологів доцільно надати перевагу монологічним висловлюванням студентів з поступовим переходом до дебатів та дискусій на старших курсах під час організаційно-дослідного та рефлексивно-коригувального етапів.

Крім того, неабиякий інтерес студентів-психологів викликали завдання, спрямовані на відведені для самостійного опрацювання. Наприклад, студентам пропонувалося поміркувати над тим, що деякі психологи стверджують, що те, що вони роблять, є «формою мистецтва», заснованою лише на інтуїції та особистому досвіді, і тому їх діяльність не може бути оцінена науково. Після цього студентам-психологам пропонувалося написати коротке есе про те, наскільки вони були б задоволені таким фахівцем і чому з кожної з трьох точок зору:

- потенційний клієнт;
- суддя, який повинен вирішити, чи дозволити психологу давати свідчення як свідок-експерт у справі насилля над дітьми;
- представник страхової компанії, який повинен вирішити, чи відшкодувати психологу вартість його послуг після психологічної реабілітації клієнта тощо.

Іншою дієвою формою професійної підготовки майбутніх психологів з використанням інтерактивних технологій може бути семінар-практикум на тему: «Сучасний психолог: “теоретик” і “практик”», — розроблений і впроваджений з метою формування у майбутніх психологів інтересу до здійснення дослідницької діяльності, формування навичок її проєктування, розширення можливостей дослідницького підходу в процесі вдосконалення професіоналізму психолога, надання імпульсу для реалізації дослідницької складової у професійній діяльності.

Завдання семінару-практикуму було визначено таким чином:

- 1) ознайомлення студентів 3-4 року навчання з єдиним обсягом інформації щодо зазначеної теми з її подальшим спільним обговоренням;

²¹ Slavin, R. E. (1991). Student Team Learning: A Practical Guide to Cooperative Learning. Washington DC: National Education Association.

2) забезпечення атмосфери залучення учасників до обговорення проблем семінару-практикуму, формування у них єдності наукового підґрунтя академічної та практичної психології;

3) стимулювання і розвиток здатності у студентів до професійного спілкування, пов'язаного з формуванням дослідницької компетентності психолога.

Програма семінару-практикуму складається з двох структурно-змістових частин, загальна тривалість яких становить 4 години.

Під час першої частини семінару-практикуму студенти обговорюють поданий теоретичний матеріал, пов'язаний із актуальністю використання новітніх досягнень психологічної науки. Здобуті знання про результати досліджень психологів, які є номінантами та переможцями міжнародних премій, стають основою для формування мотивації й подальшого проектування дослідницької діяльності студентів спеціальності 053 Психологія.

Для найкращого оволодіння майбутніми психологами необхідною інформацією рекомендується застосовувати метод проблемно-орієнтованої дискусії (С. Сисоєва²²), за якого учасники здійснюють обмін інформацією та ідеями для того, щоб знайти вирішення проблеми, прийти до єдиного результату.

Друга частина семінару-практикуму пов'язана з організацією і проведенням групової діяльності з використанням методів рольової гри, аналітичної роботи в парах і трійках за методом рольових триад (Г. Атанов²³, В. Нагаєв²⁴), можливим є надання індивідуального домашнього завдання.

Таким чином, учасники семінару-практикуму переконалися, що психолог у своїй повсякденній професійній діяльності має діяти як практик і теоретик в одній особі, що виводитиме його на новий рівень професійного саморозвитку, але водночас збільшує вимоги до сформованості дослідницької компетентності. Перспективною основою для цього може бути використання аксіологічного та акмеологічного підходів, що дає комплексний вплив на формування позитивної мотивації до здійснення навчально- та науково-дослідницької діяльності, розвиток у студентів-психологів світоглядної дослідницької позиції.

На другому етапі формування дослідницької компетентності майбутніх психологів – організаційно-дослідному, – відбувається становлення досвіду методології наукового дослідження у галузі психології, оволодіння методами, формами та принципами наукової роботи, конструювання експериментального дослідження, вміння інтерпретувати отримані емпіричні

²² Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. К.: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.

²³ Атанов Г. О. Теорія діяльнісного навчання: навч. посібник. К.: Кондор, 2017. 186 с.

²⁴ Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. К.: Освіта, 2007. 222 с.

дані, наприклад, при проведенні психологічної діагностики, які реалізуються під час виконання міні-проектів та індивідуальних завдань із застосуванням психологічного волонтерства. Наприклад, під час вивчення дисципліни «Експериментальна психологія», студентам пропонувалося визначити незалежну та залежну змінну в наступних експериментальних дослідженнях з психології:

- Викладача психології цікавить, чи не впливає хвилювання студентів на їх навчальну успішність під час складання іспиту. Щоб перевірити цю теорію, викладач дає половині своїх студентів таблетки, які підвищують рівень тривоги, і половині своїх студентів таблетки, які нічого не роблять. Потім він порівнює результати іспиту цих двох груп студентів.

- Виробник автомобілів хоче знати, наскільки яскравими повинні бути гальмівні вогні позаду авто, щоб мінімізувати час, необхідний водієві, що їде позаду, щоб зрозуміти, що автомобіль попереду зупиняється.

- У лабораторії психофізіології дослідники навчають птаха клювати кнопку, якщо вона горить зеленим світлом, і припиняти це робити, коли вмикається червоне світло.

- Психолог хоче перевірити ефективність власної методики психологічного консультування. Для того, щоб покращити уявлення клієнтки-підлітка про її стосунки з матір'ю він трохи змінює свою поведінку. Кожного разу, коли клієнтка говорить щось позитивне про матір, терапевт супроводжує це кивком, усмішкою та надзвичайною уважністю, а негативні твердження про матір — ігнорує.

- Психолог на замовлення журналістів місцевого телеканалу проводить експеримент, щоб дізнатися, чому сантехніки його міста мають вищу оплату праці за годину, ніж викладачі коледжу. Для цього він взяв випадкову вибірку сантехніків і викладачів. Потім психолог-дослідник запропонував половині кожної групи виконувати роботу іншої професії, в той час як інші учасники групи мали або тихо спостерігати за роботою, або давати поради.

- Соціальний психолог проводить експеримент, щоб з'ясувати, чоловіки чи жінки відчують більший дискомфорт від тисняви у ліфті або громадському транспорті.

Крім того, серед різноманітних методів інтерактивного навчання на практичних і семінарських заняттях протягом цього етапу нами було вибрано метод case-study (кейс-метод, метод вивчення ситуацій), що на даний час знайшов своє місце у професійній підготовці майбутніх психологів (О. Затворнюк²⁵, В. Кротенко²⁶, В. Синишина²⁷, Л. Степаненко²⁸, Ю.

²⁵ Затворнюк О. М. Досвід професійної підготовки психологів у США та Україні. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 2: збірник матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції. 2015. Львів: Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка. С. 643-652.

Сурмін²⁹ та ін.). Серед найтиповіших кейсів І. Леонтєва³⁰ називає такі: пояснювальні кейси; описові або розповідні кейси; міні кейси; навчальні (керовані) кейси; одиничні кейси; питальні (тестові кейси).

На думку Pamela E. Brott, метод вивчення ситуацій (case-study) є чудовою можливістю для студентів застосувати свої «нові» теоретичні знання. Наприклад, «кожен студент може написати кейс на основі власного життєвого досвіду. Щотижня викладач може випадковим чином вибрати три-чотири приклади, написані студентами. Групам студентів призначається теорія психотерапії, з точки зору якої вони обговорюють кейс (психоаналіз, гештальт-терапія, когнітивно-поведінкова терапія тощо), а потім представляють кейс всім студентам з заданої теоретичної точки зору. Щоб працювати в нових контекстах, викладач може вибрати популярний культурний продукт (наприклад, телешоу, фільми, книги), з якого й надавати кейси. Наприклад, персонажі з «Короля Лева» були визнані чудовими клієнтами для теоретичного застосування (наприклад, Шрам іде на психоаналіз, Муфасса заглиблюється в екзистенціальні проблеми, молодий Сімба йде до шкільного психолога з раціонально-емоційної поведінкової терапії, гієни потребують сімейного консультування). У малих групах студенти обговорюють проблему персонажа, концептуалізацію проблеми з теоретичної точки зору та можливі цілі лікування. Обговорення у великій групі дозволяє застосувати вивчення теоретичних основ до проблеми, презентованої викладачем, використовуючи відкриті запитання, щоб залучити студентів до обробки інформації та продемонструвати їхнє розуміння»³¹.

Варто звернути увагу на наступні методичні рекомендації для викладача щодо організації роботи студентів-психологів з використанням методу вивчення ситуацій (case-study):

²⁶ Кротенко В. І. Використання кейс-методу у професійній підготовці психологів (спеціальних, клінічних) // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 75. Т. 2. С. 96-100.

²⁷ Синишина В. М. Особливості використання методу case-study в професійній підготовці майбутніх психологів // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 48. С. 125-127.

²⁸ Степаненко Л. М. Технології впровадження сталих методів навчання у підготовці майбутніх психологів до соціальної діяльності // Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 96. С. 205-215.

²⁹ Сурмін Ю.П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології: монографія. Київ: МАУП, 2005. 431 с.

³⁰ Леонтєва І. В. Педагогічний кейс як засіб розвитку критичного мислення майбутніх викладачів. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка. (32). 2019. С. 29-38.

³¹ Brott, P. E. (2006). Counselor Education Accountability: Training the Effective Professional School Counselor. *Professional School Counseling*, 10(2), 179–188.

1.Склад підгрупи повинен бути однорідним, формування підгруп студенти здійснюють самостійно. До складу підгрупи повинно входити від 4 до 6 осіб.

2.Кожна підгрупа повинна вибрати серед своїх учасників відповідального, який би координував її роботу.

3. Працювати над кейсом в умовах суворої дисципліни не є можливим, оскільки це творчий процес. Викладач повинен лише координувати роботу студентів. У кожній підгрупі потрібно створювати умови самоорганізації. Одним із завдань викладача має бути навчання студентів культурі спілкування та ведення дискусії.

4.Викладач повинен займати нейтральну позицію, оскільки він виконує лише дві функції: регулюючу і коригуючу. Якщо обговорення проходить нецікаво, потрібно вміти направити його в потрібне русло, в разі необхідності – вміти зняти емоційну напругу в групі.

5.Після загального обговорення викладач повертається до своєї традиційної ролі і підводить підсумки заняття. Для цього слід повернутися до теоретичного матеріалу, нагадати тему заняття та його цілі, які були закріплені за допомогою кейса. Далі варто обговорити, що було зроблено в реальній ситуації, вказавши при цьому, що рішення, прийняті в практичній ситуації, не завжди бувають найоптимальнішими.

6.У рішеннях, представлених студентами, необхідно відзначити сильні і слабкі сторони.

7.При використанні кейс-методу краще не оцінювати студентів за бальною системою – досить відзначити активність студентів у спільній роботі. Для виявлення рівня навчальних досягнень кожного студента додатково до методу вивчення ситуацій використовується метод тестування.

Зазначимо, що максимально наблизити навчальну діяльність до умов професійно-дослідницької діяльності майбутнього психолога дозволяє застосування саме проектних технологій, зокрема міні-проектів у формі психологічного волонтерства. Застосування методу «мозкового штурму» для визначення напрямів міні-проекту передбачало розвиток у студентів здатності до формування якомога ширшого спектру ідей та способів розв'язання конкретної проблеми, що реалізуються через основну ідею, вихід за межі традиційних уявлень, тобто – пошук неординарних, інноваційних творчих ідей для розв'язання тієї чи іншої дослідницької задачі. Реалізація цього методу проходила шляхом створення двох креативних підгруп (перша – «генератори ідей»; друга – «експерти-аналітики», що виконували узагальнювальну функцію та оголошували остаточний варіант рішення) та у два етапи: перший – генерування ідей, для якого створюються сприятливі умови (формування ідей із фіксацією їх у протоколі і суворим вето на будь-якого роду критику; сеанс генерування ідей тривав у межах 20-30 хв.), другий – аналіз запропонованих ідей групою аналітиків, яка здійснювала

узагальнення пропозицій, формулювала висновки й остаточне рішення щодо визначення напрям волонтерських психологічних міні-проектів.

Принциповою складовою дослідницької компетентності є нестандартний підхід у розв'язанні професійних завдань. А участь студентської молоді у волонтерських проектах дасть майбутнім психологам можливість не лише сформувати творче ставлення до професії, а й створюватиме передумови для реалізації потреби щодо самовизначення та самореалізації у груповій добродійній діяльності, вияву ініціативи та відповідальності, набуттю позитивного досвіду соціальної взаємодії. Водночас практико-орієнтований, дослідницький, творчий характер проектної і волонтерської діяльності дозволяє активно залучати студентів до творчої самостійної роботи.

В арсеналі форм волонтерської роботи студентів Українського державного університету ім. Михайла Драгоманова є благодійні акції та різноманітні заходи з надання психологічної допомоги родинам військовослужбовців, дітям, які залишились без батьківської опіки, а також всім мешканцям України, які цього потребують. А першою професійною відповіддю співробітників Педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова було створення центру психологічної підтримки в умовах воєнного стану. Керівництво психологічною допомогою, яка здійснювалася студентами старших курсів на волонтерських засадах, було організовано за консультативної підтримки викладачів й сприяння адміністрації Педагогічного факультету і ЗВО. Досвід роботи центру психологічної підтримки в умовах воєнного стану показує, що в процесі здійснення групових форм волонтерської діяльності студенти-психологи отримують можливості для творчої реалізації і проведення дослідницької роботи.

Третій етап, рефлексивно-коригувальний, базується на узагальненні та систематизації досвіду розуміння актуальних проблем професійної діяльності практичного психолога, висуванні гіпотез, організації наукового дослідження та впровадженні його результатів, виконанні складніших форм дослідницької діяльності, що були апробованими у процесі проходження студентами різних видів практик.

Доцільними на даному етапі формування дослідницької компетентності майбутніх психологів є інтерактивні технології проєктивного типу, спрямовані на усвідомлення студентами власного професійного майбутнього – так звані «технології роботи з майбутнім» – форсайт-технології, технологія самоіміджування й самопрезентації Self-branding.

Форсайт (foresight) – технологія (процес систематичних спроб заглянути у віддалене майбутнє), яка включає в себе активні дії, зорієнтовані на мислення, обговорення, окреслення майбутнього. Основа методики: спільна робота учасників на мапі часу; робота не з текстами, а з образами й схемами, що сприятиме формуванню уявлень. Учасники форсайту не просто оцінюють ймовірності й ризики виникнення тих або тих умов, а й

проектують свою майбутню професійну діяльність з метою підсилення позитивних тенденцій, збільшення ймовірності бажаних подій і подолання негативних, небажаних тенденцій. Зазначимо, що в основу логіки форсайт-проекування закладено такі постулати:

- Майбутнє може бути різним;
- Його неможливо передбачити достовірно;
- Воно залежить від наших дій і майбутнє можна створювати;
- Прогнози щодо майбутнього дозволяють робити його таким, як бажаємо;
- За майбутнє відбувається боротьба різних образів і людей, що стоять за ними.

Форсайт застосовують у якості методу прогнозування вже більш як 30 років, перш за все, у галузях економіки, науки та технологій. Як зазначає О. Резван, уперше термін «foresight» було застосовано у 1930 р. письменником-фантастом Гербертом Уельсом у одному із його громадських виступів, де він запропонував увести особливу професію «професор передбачення», який, подібно історичарю, буде «аналізувати та знаходити застосування майбутнім технологічним відкриттям»³².

У межах нашого дослідження доцільним було використання так званої швидкої форсайт-технології («rapid foresigh», або «швидкісний форсайт»), у рамках якого можливим є планування індивідуального майбутнього та створення дорожніх карт. Ця інтерактивна технологія надає унікальну можливість студентам-психологам перекласти кожен ідею в послідовність живих образів, що важливо для формування уявлень про майбутню професійну діяльність та наявність у ній дослідницької складової.

Натомість self-branding – це технологія самоіміджування й самопрезентації особистості, яка дозволяє майбутньому психологу ознайомитися із закономірностями формування позитивного образу Я-професіонал, набути навичок самопрезентації, навчитися самостійно створювати бажаний професійний імідж і вільно використовувати його залежно від професійних завдань, які постають перед ним у різні періоди кар'єри. Студенти-психологи мають опанувати дану технологію не тільки задля створення позитивного образу Я-професіонал, а й для формування персонального бренду. Зазначимо, що великий потенціал соціальних мереж можна активно використовувати для формування професійного бренду психолога, тому варто ознайомити студентів й з особливостями представлення своїх дослідницьких ідей через блоги, мікропости та онлайн-дискусії.

Результати дослідження. Проведене дослідження показало дієвість вищезазначених етапів формування дослідницької компетентності студентів-

³² Резван О. О. Метод форсайт у визначенні професійних альтернатив майбутніх фахівців // Педагогіка та психологія. 2014. Вип. 45. С. 153-167.

психологів у процесі професійної підготовки. До експериментального дослідження було задіяно 914 студентів I-IV курсу освітньої програми «Практична психологія», з яких було сформовано чотири експериментальні групи: ЕГ₁ (110 осіб), ЕГ₂ (116 осіб) – студенти I-II курсу та ЕГ₃ (106 осіб) і ЕГ₄ (120 осіб) – студенти III-IV курсу. До складу контрольної групи (КГ₁) серед студентів I-II курсу входили 232 особи, серед студентів III-IV курсу – 230 учасників групи КГ₂. Узагальнені дані констатувального і контрольного зрізів щодо рівнів сформованості дослідницької компетентності майбутніх психологів представлені у табл. 1.

Таблиця 1

**Динаміка рівнів сформованості
дослідницької компетентності майбутніх психологів**

Рівні	Групи	КЕ		ФЕ		Різниця, у %
		абс.	%	абс.	%	ФЕ-КЕ
Високий	ЕГ ₁	24	21,8	51	46,6	24,8
	ЕГ ₂	24	20,7	47	40,5	19,8
	ЕГ ₃	24	22,6	42	39,7	17,1
	ЕГ ₄	28	23,3	46	38,3	15
	КГ ₁	45	19,4	47	20,4	1
	КГ ₂	46	20,0	50	21,7	1,7
Достатній	ЕГ ₁	23	20,9	31	28,2	7,3
	ЕГ ₂	23	19,8	30	26,3	6,5
	ЕГ ₃	21	19,8	30	28,7	8,9
	ЕГ ₄	24	20,0	31	25,4	5,4
	КГ ₁	57	24,6	58	25,1	0,5
	КГ ₂	58	25,0	59	25,6	0,6
Середній	ЕГ ₁	30	27,2	15	13,3	-13,9
	ЕГ ₂	32	27,6	27	23,3	-4,3
	ЕГ ₃	29	27,3	22	20,0	-7,3
	ЕГ ₄	33	27,5	29	24,4	-3,1
	КГ ₁	58	25,0	57	24,5	-0,5
	КГ ₂	59	25,7	56	24,3	-1,4
Низький	ЕГ ₁	33	30,8	13	11,9	-18,9
	ЕГ ₂	37	31,9	12	10,3	-21,6
	ЕГ ₃	32	30,2	12	11,7	-18,5
	ЕГ ₄	35	29,2	14	11,5	-17,7
	КГ ₁	72	31,0	70	30,1	-0,9
	КГ ₂	67	29,1	65	28,4	-0,7

Де: КЕ – констатувальний етап експерименту; ФЕ – формувальний етап експерименту; ЕГ – експериментальна група; КГ – контрольна група.

Висновок. Таким чином, формування дослідницької компетентності майбутнього психолога відбувається за умов накопичення студентами досвіду пошуку, аналізу та систематизації наукової інформації у галузі психології, даних про актуальні проблеми теорії та практики психологічної науки, що потребують розв'язання, про форми наукової творчості під час підготовки у закладі вищої освіти та подальшої професійної діяльності. Оптимальне поєднання інтерактивних технологій з традиційними формами і методами навчання визначає формування у студентів важливих умінь і навичок: аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу, що сприяє більш доступному придбанню знань і формуванню умінь і навичок для вирішення проблемних професійних ситуацій в майбутньому, вести дискусію і аргументувати свою точку зору; моделювати різні професійні ситуації, розвивати навички проєктної діяльності, самостійної дослідницької роботи, а, отже, сприяє формуванню професійної і дослідницької компетентності майбутніх психологів.

References:

1. Артемова Л. В. (2008). Педагогіка і методика вищої школи: інтерактивні технології в курсах навчальних дисциплін: навчально-методичний посібник. К.: Кондор, 2008. 272 с.
2. Атанов Г. О. (2017). Теорія діяльнісного навчання: навч. посібник. К.: Кондор, 2017. 186 с.
3. Бондаренко Л. І. (2013). Технологічні аспекти формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів вищої школи [Електронний ресурс] Науковий вісник Донбасу. 2013. №2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_2_16
4. Гевко І. В. (2018). Використання інтерактивних технологій в освіті // Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. СXXXIX (139). С. 53-60.
5. Гошовська Д. Т. (2018). Основи наукових досліджень у віковій психології: програма вибіркової навчальної дисципліни підготовки бакалавра галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія освітньої програми Психологія. Луцьк, 2018. 11 с.
6. Заграй Л., Федоришин Г. (2019). Якісні методи у психології: силабус вибіркової навчальної дисципліни підготовки бакалавра галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 Психологія. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2019. 10 с.
7. Затворнюк О. М. (2015). Досвід професійної підготовки психологів у США та Україні. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 2: збірник матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції. 2015. Львів: Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка. С. 643-652.
8. Коваленко Н. В. (2019). Студентське науково-педагогічне дослідження: проєктно-тренінговий підхід: навчально-методичний посібник. Суми: ФОП Цьома С.П., 2019. 118 с.
9. Коць М. О. (2020). Пропедевтика психології розвитку та організації наукових досліджень в галузі: силабус вибіркової навчальної дисципліни підготовки бакалавра галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 Психологія, освітньо-професійна програма Психологія / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, факультет психології та соціології, кафедра педагогічної та вікової психології. Луцьк, 2020. 16 с.

10. Кротенко В. І. (2021). Використання кейс-методу у професійній підготовці психологів (спеціальних, клінічних). Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 75. Т. 2. С. 96-100. doi: 10.32840/1992-5786.2021.75-2.18
11. Леонтьєва І. В. (2019). Педагогічний кейс як засіб розвитку критичного мислення майбутніх викладачів. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка. (32). 2019. С. 29-38. doi: 10.28925/2311-2409.2019.32.4.
12. Лефтеров В. О., Лазор К. П. (2020). Основи науково-дослідної роботи в галузі психології: методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів [Електронне видання]. Одеса: Фенікс, 2020. 38 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13457>
13. Луцик І. Г. (2011). Дидактичні умови інтерактивного навчання предметів суспільно-гуманітарного циклу в педагогічних коледжах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 – теорія навчання. Кривий Ріг, 2011. 20 с.
14. Макаренко О. В. (2016). Формування комунікації як елементу дослідницької компетентності майбутніх лікарів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 28 (38). С. 123-128.
15. Михайлова І. В. (2014). Кооперативне навчання як вид автономного навчання у вищій школі. Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”. 2014. Дод. 1 до вип. 5, т. 1: Тематичний випуск “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейсько-го освітнього простору”. С. 249–257
16. Нагаєв В. М. (2007). Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. К.: Освіта, 2007. 222 с.
17. Онищук А. С. (2017). Інтерактивне навчання як запорука якісної професійної підготовки перекладачів. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2017. Вип. 1. С. 193-196.
18. Пометун О. І. (2007). Енциклопедія інтерактивного навчання. К.: А.С.К., 2007. 144 с.
19. Ратовська С. В. (2012). Технології кооперативного навчання як засіб удосконалення підготовки майбутніх педагогів. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2012. Вип. 1.38(2). С. 43-46.
20. Резван О. О. (2014). Метод форсайт у визначенні професійних альтернатив майбутніх фахівців. Педагогіка та психологія. 2014. Вип. 45. С. 153-167.
21. Середа Н.В. (2019). Методичні вказівки та контрольні завдання з курсу «Основи ораторського мистецтва». Харків: НТУ «ХП», 2019. 60 с.
22. Синишина В. М. (2019). Особливості використання методу case-study в професійній підготовці майбутніх психологів. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 48. С. 125-127.
23. Сисоєва С. О. (2011). Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. Сисоєва С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. К.: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.
24. Степаненко Л. М. (2011). Технології впровадження сталих методів навчання у підготовці майбутніх психологів до соціальної діяльності. Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 96. С. 205-215.
25. Сурмін Ю.П. (2005). Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології: монографія. Київ: МАУП, 2005. 431 с.

26. Тренінг конкурентоздатності та лідерства: силабус навчальної дисципліни підготовки бакалаврів галузі знань 05 «Соціальні і поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія» за освітньо-професійною програмою «Психологія» / укл. Маймон Л. Я. Луцьк: СЛУ імені Лесі Українки, 2020. 12 с.
27. Штепа О. С. (2012). Самоменеджмент (самоорганізування особистості): навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 362 с.
28. Arató, Ferenc. (2013). Towards a Complex Model of Cooperative Learning. *Da Investigação às Práticas*. 3. 57-79. doi: 10.25757/invep.v3i1.28
29. Aronson, E.: The jigsaw classroom. URL: <https://www.jigsaw.org/>
30. Brott, P. E. (2006). Counselor Education Accountability: Training the Effective Professional School Counselor. *Professional School Counseling*, 10(2), 179–188. doi: 10.1177/2156759X0601000204.
31. Janker D. (2014). Kooperatives Lernen im Ausbildungsbereich der Gesundheits- und Krankenpflege und die Umsetzung im Gesundheits- und Krankenpflegeunterricht des 1. Ausbildungsjahres / Daniela Janker. Graz, 2014. 97 p.
32. Slavin, R. E. (1991). Student Team Learning: A Practical Guide to Cooperative Learning. Washington DC: National Education Association.

CONTENTS
ЗМІСТ

YEON. SOO KIM Improving the traffic environment by introducing its in Lima Peru.....	3
GIOVANNA B. CASTAGNINO PASTOR environment and technology in the smart city in Lima Peru	16
ANTONY JUAN CAMPOS VEGA Bim-arduino-iot	26
ELŻBIETA ŻYWUCKA – KOZŁOWSKA Nienawiść jako motyw przestępstwa.....	35
OLEG BATIUK Forensic and expert support for the investigation of crimes at criticalinfrastructure facilities	53
LIUDMYLA ALIESHCENKO Науково-теоретичні та методичні аспекти управління доходами суб'єктів туристичного бізнесу в умовах воєнного часу	78
ANATOLII V. ANTONETS Сучасні підходи, методи та технології навчання майбутніх фахівців аграрного профілю в закладах професійної освіти	95
SERHII BIELAI, ANDRII HOLOVNIА Conceptual principles of training of officers for military forms with law enforcement functions.....	119
VALENTYN DIACHENKO, NATALIА DIACHENKO Особливості використання інтерактивних технологій викладання освітніх компонентів здобувачам вищої освіти спеціальності 125 «Кібербезпека»	137
VLADYSLAV YEMANOV, VOLODYMYR RROBYUK Establishment and development ofprofessional military education of the security forces of Ukraine.....	155
TATYANA FEDOTOVA Сучасні інтерактивні освітні технології у вищій школі.....	171
IGOR FOLVAROCHNYI Розвиток фізичного виховання в Китаї	190
MARINA V. GRYNОVA, LYUBOV, KHOMENKO Цифровий кейс майбутнього педагога.....	209
SERHII O. HLADKYI Теоретичні засади формування професійної культури майбутнього правника в освітньому процесі.....	226
SERHII B. HOLOVNIА, SERHII V. PSOL Технологія прийняття звітностей в умовах дистанційного навчання із застосуванням процедури недопущення тролінгу	251
LILIА V. KACHURYNETS Vocal-choral improvisation as a tool for interaction of theparticipants of the educational process.....	282

NATALIA S. KHATNIUK Правові засади використання штучного інтелекту у сфері надання освітніх послуг у вищих навчальних закладах.....	305
YANA O. KYRYLENKO Вокально-ансамблеве та диригентське мистецтво: інноваційні підходи до підготовки фахівців.....	317
INNA LEVENOK, OLHA SYDORENKO Ukrainisches hub-sprachlabor in facebook für fremdstudenten als interaktive technologie von sprachbeherrschung.....	339
OLGA LEVOSIUK The usage of information- communicative technologies and authentic videos at the english lessons	357
SVITLANA LUCHYK, MARHARYTA LUCHYK Цифрові технології як інструмент підвищення якості вищої освіти в Україні.....	380
OLENA NAHACHEVSKA Activating foreign language communicative competence: applying interactive methods of teaching English for professional purpose.....	400
GANNA A. PLIEKHOVA, MARYNA V. KOSTIKOVA Удосконалення математичної моделі безпечної маршрутизації з врахуванням базових метрик критичності вразливостей.....	418
OLGA PRYKHODKO Сучасний інструментарій управління та контролю за досягненнями компанії: синергетичний ефект в контексті формування інтерактивних технологій	433
VADYM M. RATCHYK Порушення імунних реакцій у хворих з тривалим перебігом хронічного панкреатиту.....	450
KATERYNA S. VASYLENKO Використання інтерактивних технологій у формуванні дослідницької компетентності майбутніх психологів	469
NATALIYA M. VNUKOVA, VASYL M. PYVOVAROV Інтеграція світових освітніх екосистем 4.0 в інформаційно-правовий простір індустрії 4.0.....	489
OKSANA YUDENKO, ANNA FEDCHUK Інноваційні технології у відновленні стану здоров'я осіб, які зазнали травматичного впливу подій війни: освіта в сфері фізичної культури і спорту, реабілітації	517

WORLD TRENDS IN THE USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN EDUCATION

international collective monograph

World trends in the use of interactive technologies in education. International collective monograph. Intellebence Transportation System And Smart City Institute (ITS-SCI). Lima, Peru, 2023. 543 p.

The collective monograph is the result of the generalization of the conceptual work of scientists who consider current topics from such fields of knowledge as: management, technical sciences, law, ecology, informative and psychological sciences through the prism of international security studies. Content-functional lines and the key direction of the study of psycho- and sociogenesis of personality in age and pedagogical dimensions through the prism of revitalization are highlighted by each researcher in the context of the implementation of an individual sub-theme.

For scientists, educational staff, PhD candidates, masters of educational institutions, university faculties, stakeholders, managers and employees of management bodies at various hierarchical levels, and for everyone, who is interested in current problems of management, technical sciences, law, ecology, informative and psychological sciences through the prism of international security studies.

ISBN 978-612-00-8790-5

UDK 37.091.31-026.12-024.63

